FIL-PRIM'AWLA TAL-QORTI ĊIVILI

(SEDE KOSTITUZZJONALI)

IMĦALLEF

ONOR. GRAZIO MERCIECA LL.D.

ILLUM, 26 ta' Settembru 2023

Rikors Nru. 17/2021 GM

Reuben Zammit Saliba Toledo (K.I. 240988M) f'ismu proprju

u għan-nom tal-Minuri Bintu Hope Zammit Salib Toledo

u b'digriet tal-14 ta' Frar 2022 l-isem "Hope Zammit Salib Toledo"

għandu jaqra "Hope Zammit Saliba Toledo"

vs

Avukat tal-Istat u b'digriet tat-3 ta' Mejju 2022 ġiet kjamata fil-kawża mart ir-rikorrent Glorianne Zammit Saliba Toledo

Il-Qorti,

Rat ir-Rikors ta' Reuben Zammit Saliba f'ismu propju, kif ukoll għan-nom tal-minuri bintu Hope Zammit Saliba Toledo li permezz tiegħu wara li ppremettew illi :

1. Ir-rikorrenti preżentement qiegħed fil-mori ta' kawża ta' separazzjoni kontra martu fil-kawża fl-ismijiet Glorianne Zammit Saliba Toledo vs. Reuben Zammit Saliba Toledo (Kawża numru 144/2019). Il-partijiet huma wkoll il-ġenituri tal-minuri Hope Zammit Saliba Toledo, li għandha l-eta’ ta' sentejn u nofs.

2. L-ewwel seduta tal-Kawża 144/2019 saret fit-30 ta' Lulju 2019 u dan skont il-verbal anness u mmarkat bħala 'Dok.A'. Iż-żewġ partijiet kienu preżenti għal din is-seduta.

3. It-tieni seduta saret fit-3 ta' Ottubru 2019. Waqt din is-seduta l-Qorti innominat assistent ġudizzjarju u l-Qorti iddiferiet il-kawża għat-8 ta' Novembru 2019. Kopja tal-verbal huwa anness u mmarkat bħala 'Dok.B'. Il-kawża kienet differita għall-provi tal-omm attriċi.

4. Fis-seduta tat-8 ta' Novembru 2019 dehret biss l-omm attriċi. Il-missier rikorrenti (intimat fil-Kawża 114/19) ma kienx preżenti għal din is-seduta. Kopja tal-verbal anness u mmarkat bħala 'Dok C'. Il-Qorti ddeferiet il-kawża għat-23 ta' Jannar 2020. Fil-frattempt l-attur kien qiegħed jipprepara sabiex isiru s-seduti quddiem l-assistent ġudizzjarju maħtur mill-Qorti tal-Familja.

5. Fl-20 ta' Novembru 2019 l-attriċi Glorianne Zammit Saliba Toledo ppreżentat rikors fejn (wara li għamlet bosta allegazzjonijiet mhux veritjieri) hija allegat li l-missier kien qiegħed kapriċjożament jivvittimizza lil omm billi wara l-ħin tal-aċċess huwa mar bil-minuri Hope fl-għassa tal-pulizija minflok id-dar tal-omm. Għalhekk l-omm talbet lill-Qorti tal-Familja sabiex:

" ..,id-digriet tagħha tal-11 ta' Marzu 2019...... għandu jinftiehem illi l-intimat għandu jmur jiġbor lill-minuri mir-residenzna tal-omm u jirritornaha fl-istess residenza meta jispiċċa l-ħin tal-aċċess."

6. Kif ser jiġi pprovat, ir-rikors tal-omm datat l-20 ta' Novembru 2019 jikkontjeni bosta gideb. Inoltre dak ir-rikors qabad il-fatt li l-missier ha lil minuri l-għassa tal-pulizija x'ħin spiċċa l-aċċess barra mill-kuntest tiegħu.

7. Filwaqt li huwa minnu li l-missier ħa lill-minuri l-għassa tal-pulizija x'ħin spiċċa l-aċċess, il-missier għamel hekk għaliex qabel l-omm kienet għamlet rapport mal-pulizija għaliex huwa ma ġabx lura l-minuri d-dar tal-omm fil-ħin.

8. Peress li fid-digriet ma kienx hemm imniżżel min huwa u jwassal lill-minuri qabel u wara l-aċċess il-missier ma kellu l-ebda obbligu li joqgħod jiġri ma' Malta kollha jwassal lill-minuri lura fejn 1-omm għoġobha li tmur tirrisjiedi.

9. Wieħed jrid jieħu konsiderazzjoni wkoll tal-fatt li l-omm kienet marret tgħix ‘il bogħod (il-Baħrija) u l-missier bl-obbligu li jiġbor u jwassal lura wkoll lill-minuri għand l-omm, kien qiegħed jispiċċa jqatta' sigħat sħaħ kull darba 1i jrid jeżerċita l-aċċess! Dan kollu biex ikollu dritt iqatta' ħin ma' bintu! Effettivament dan kien qiegħed jiekol mill-ftit ħin li l-missier kien ikollu ċans ikun ma' bintu Hope.

10. Intant il-missier kellu eventwalment jixtri karavann u jħallih qrib d-dar tal-omm biex jqatta’ ftit iktar ħin ta' kwalita’ ma' bintu. Ritratt tal-karavann huwa hawn anness u mmarkat bħala 'Dok.D'.

11. Sas-seduta datata 23 ta' Jannar 2020 il-missier rikorrenti (intimat fil-Kawża 144/2019) kien għadu ma ġiex notifikat bir-rikors tal-omm datat l-20 ta' Novembru 2019.

12. Waqt is-seduta datata 23 ta' Jannar 2020, il-Qorti tal-Familja, minkejja li r-rikorrenti ma kienx preżenti għas-seduta u lanqas biss kien ġie notifikat bir-rikors tal-omm datat l-20 ta' Novembru 2019, il-Qorti dehrilha u fil-fatt iddeċidiet sua sponte u mingħajr l-ebda talba f'dak is-sens, li l-aċċess mill-missier mal-minuri għandu jkun sospiż. Kopja tal-verbal huwa hawn anness u mmarkat bħala 'Dok.E'.

13. Min kif jirriżulta mill-istess verbal tas-seduta datata tat-23 ta' Jannar 2020. lanqas biss saret talba mill-omm attriċi (Glorianne Zammit Saliba Toledo) sabiex l-aċċess jkun sospiż, imma l-Qorti tal-Familja, wara li kkunsidrat ir-rikors, iddeċidiet li l-aċċess bejn il-missier u l-minuri bintu Hope kellu jkun sospiż.

14. Ir-rikorrenti kien notifikat li l-aċċess tiegħu kien ġie hekk sospiż permezz ta' Short Message Service (S.M.S) mibgħut lilu minn l-omm (l-attriċi fil-Kawża 144/2019), Malli r-rikorrenti rċieva dan il-messaġġ huwa kellem lill-avukat tiegħu li fil-pront mar jivverifika l-proċess tal-Qorti.

15. Peress li l-Qorti kienet issospendietlu l-aċċess sempliċiment għaliex kien ġie ppreżentat rikors mill-omm jitlob lill-Oorti sabiex il-missier jirritorna lura l-minuri r-residenza tal-omm (u xejn aktar), il-missier rikorrenti ħassu kostrett jaċċetta dik it-talba tal-omm kemm-il darba huwa ried jerġa' jistabbilixxi aċċess għal ma' bintu.

16. Rilevanti jingħad li x'ħin sar jaf b'dak kollu ħassu imbeżża’ peress li kien diġa’ għadda minn serje ta' proċeduri fil-Qorti tal-Familja sabiex jieħu lura l-aċċess lil bintu Hope numru ta' xhur qabel. Dan għaliex meta l-omm telqet mid-dar hija kienet ħatfet il-minuri mid-dar matrimonjali u kienet irreżistiet l-aċċess mal-missier. Kien biss wara kruċjata fil-Qorti tal-Familja li l-missier ingħata aċċess lura għal bintu.

l7. Kif jirriżulta mill-verbal datat it-23 ta' Jannar 2020, il-Qorti tal-Familja immotivat id-deċiżjoni tagħha bis-segwenti:

"Il-Qorti, tissospendi l-aċċess tal-minuri favur il-konvenut, u dan peress illi r-rikors tal-attriċi għadu mhux notifikat lill-istess konvenut, u peress illi l-konvenut naqas milli jidher fl-aħħar seduta, u għas-seduta tal-lum."

18. Ir-rikorrenti ppreżenta rikors dakinhar stess tas-seduta datata t-23 ta' Jannar 2020 fejn talab li l-Qorti contrario imperio tirrevoka d-digriet tagħha stante li dak allegat mill-omm fir-rikors tagħha tal-20 ta' Novembru 2019 ma kienx veritjier u inoltre l-missier obbliga ruħhu (effettivament kien kostrett) li jmur jwassal lura lill-minuri d-dar tal-omm - biex b'hekk huwa seta' jerġa' jibda jara' lil bintu. Kopja ta' dan ir-rikors

huwa anness u mmarkat bħala 'Dok.F'. Jiem wara, permezz ta' nota datata t-28 ta' Jannar 2020 il-missier ippreżenta dokumentazzjoni in sostenn tar-rikors tiegħu datat it-23 ta' Jannar 2020 li jxejjen dak allegat mill-omm fir-rikors tagħha datat l-20 ta' Novembru 2019. Kopja tan-nota datata 28 ta' Jannar 2020 hija hawn annessa u mmarkata bħala 'Dok.G'.

19. Sussegwentement l-omm ippreżentat risposta għar-rikors tal-missier rikorrenti datata s-17 ta' Frar 2020, kopja ta' liema hija hawn annessa u mmarkat bħala' Dok.H'.

20. Wara li rat ir-rikors tal-missier u r-risposta tal-omm datata s-17 ta' Frar 2020, il-Qorti, permezz ta' digriet datat l-20 ta' Frar 2020 għoġobha li tirriżerva li tipprovdi fis-seduta tal-5 ta' Marzu 2020.

21. Permezz ta' digriet kamerali datat il-5 ta' Marzu 2020, il-Qorti għoġobha tirrestitwixxi l-aċċess għall-missier rikorrenti għal bintu Hope. Kopja ta' dan id-digriet huwa hawn anness u mmarkat bħala 'Dok.I'.

22. Fl-isfond tal-fatti su-riferiti r-rikorrenti l-esponenti kien konstrett jaċċetta l-kundizzjonijiet imposti fuqu mill-omm attriċi fil-Kawża 114/2019, jiġifieri illi sabiex ikun jista' jerġa' jibda jeżerċita l-aċċess u jara lil bintu stess, mhux biss irid jmur jiġbor lit-tifla, imma huwa wkoll kellu jobbliga ruħu li jwassalha lura għand ommha sabiex huwa jkompli (jerġa' jibda) jeżerċita l-aċċess tiegħu.

23. Filwaqt li r-rikorrenti jagħmel referenza għall-fatti suesposti huwa jsostni li l-Qorti tal-Familja illedietlu s-segwenti drittijiet fundamentali.

I. Id-Dritt ghal Smigħ xieraq (Nuqqas ta' audi alteram partem)

24. Ir-rikorrenti jħoss ruħu aggravat bil-fatt li l-Onorabbli Qorti tal-Familja għoġobha tiddeċiedi fuq it-talbiet li saru mill-attriċi fil-Kawża 114/2A19 permezz tar-rikors datat l-20 ta' Novembru 2019 dwar l-aċċess ma' bintu meta huwa ma kienx notifikat bl-istess rikors. Huwa jħoss li dan imur kontra d-dritt tiegħu għal smigħ xieraq li jinsab sanċit fl-artikolu 39 tal-Kostruzzjoni ta' Malta u l-Artikolu 6 tal-Konvenzjoni Ewropea. Dan peress li huwa ma pparteċipax fil-proċedura li waslet għad-deċiżjoni li jitwaqqaf l-aċċess tal-missier u għalhekk kien hemm ksur tal-prinċipju tal-sudi alteram partem.

Ir-rikorrenti jibda biex ifakkar illi l-prinċipju audi alteram partem huwa dritt bażillari li ġie deskritt fis-sentenza Ridge vs Baldwin bħala a "rule of universal application". Dan il-prinċipju kienet ukoll deskritta mirur Lord Loreburn bħala "a duty lying upon everyone who decides anything". Filwaqt li r-rikorrenti jagħmel referenza għall-kawżi Edgar Publio Bonnici Cachia vs. Avukat Ġenerali, Stephen Galea vs Frans Farrugia et. Kharchenko vs. Ukraine u Ozgur Keskin vs. Turkey, huwa jsostni li qabel il-Qorti tal-Familja ma setgħet tasal għad-deċiżjoni tagħha datata t-23 ta' Jannar 2020, hija kellha tagħti lill-missier rikorrenti l-opportunita' li jirrispondi għal

dak kollu li nġieb kontrih quddiem dik l-awtorita’ ġudizzjarja, u għall-inqas, tiżgura li huwa jiġi notifikat bir-rikors promotur.

II. Id-deċiżjoni kienet ulra petita

25. Ir-rikorrenti huwa agravat bil-fatt li d-deċiżjoni datata t-23 ta' Jannar 2020 kienet waħda ultra petita, u dan għaliex ma saret l-ebda talba sabiex jkun hemm is-sospensjoni u l-waqfien tal-aċċess bejn il-missier u bintu. L-omm stess qatt ma talbet dan!

26. Għalkemm l-omm lanqas biss talbet lill-Qorti tal-Familja sabiex tissospendi l-aċċess għall-missier hija ma kellhiex problemi teżegwixxi dik is-sentenza u tiċħad l-aċċess sakemm il-Qorti reġgħet awtorizzat illi jkun hemm l-aċċess;

27. Minħabba f'hekk ir-rikorrenti jħossu aggravat bid-deċiżjoni tal-Qorti sureferita u huwa tal-fehma li din tilledi l-Artikolu 6 tal-Korrvenzjoni Ewropea Dwar id-Drittijiet-tal-Bniedem kif ukol1 tal-Artikolu 39 tal-Kostituzzjoni ta' Malta.

III. Ksur tad-Drittijiet Fundamentali tal-Esponenti kif protetti mill-Artikolu 8 tal-Konvenzjoni Ewropea dwar id-Drittijiet tal-Bniedem, Twaqqif tal-aċċess u dewmien mill-Qorti biex jingħata lura l-aċċess.

28. Minn dak kollu hawn fuq riportat huwa ċar li qiegħed jiġi leż ukoll id-dritt tal-esponent hekk kif sanċit taħt l-Artikolu 8 tal-Konvenzjoni Ewropea Dwar id-Drittijiet tal-Bniedem;

29. Dan l-Artikolu jgħid hekk:

Right to respect for private and family life

1. Everyone has the right to respect for his private and family life, his home and his correspondence.

2. There shall be no interference by a public authority with the exercise of this right except such as is in accordance with the law and is necessary in a democratic society in the interests of national security, public safety or the economic well-being of the country, for the prevention of disorder or crime, for the protection of health or morals, or for the protection of the rights and freedoms of others. – emfażi tal-esponent.

30. L-esponenti reġa’ ingħata aċċess lura ma' bintu sitt (6) gimgħat wara li l-Qorti ċaħħditlu l-aċċess permezz tad-digriet datat it-23 ta' Jannar 2020. Dan minkejja li

dakinhar stess ir-rikorrenti kien ippreżenta rikors lill-Qorti tal-Familja kif hawn fuq premess fejn permezz tiegħu huwa aċċeda u aċċetta għat-talbiet attriċi (ossia li jwassal lura l-minuri d-dar tal-omm). Minkejja dan kollu l-Qorti tal-Familja xorta waħda għoġobha tħalli lil missier mingħajr aċċess għal bintu għal sitt (6) ġimgħat sħaħ.

Kif intqal fis-sentenzi Gnahore v. France, Iansen v. Norway u f'bosta kawżi oħra, il-kuntatt u/jew l-aċċess bejn il-ġenituri u t-tfal għandu jiċċaħħad biss f'kawżi eċċezzjonali imma meta dan isir, il-Qorti għandha tagħmel dak kollu sabiex tippreserva l-kuntatt bejn il-ġenituri. Fil-każ in eżami l-Qorti tal-Familja ma għamlet xejn minn dan u ħalliet ir-rikors tar-rikorrenti jistenna sas-seduta li jmiss, meta din kienet kwistjoni urġenti. B'hekk huwa kien mċaħħad mill-aċċess ma' bintu għal sitt (6) ġimgħat sħaħ.

Inoltre, il-mod kif il-missier tneħħielu l-aċċess ma' bintu mhux kompatibbli mal-Kostituzzjoni ta' Malta kif ukoll mal-każistika tal-Qorti tad-Drittijiet tal-Bniedem stabbilita bil-Konvenzjoni għall-Protezzjoni tad-Drittijiet tal-Bniedem tal-4 ta' Novembru 1950, fuq l-Artikolu 6 u l-Artikolu 8 tal-istess Konvenzjoni.

Talbu lil din il-Qorti sabiex:

1) Tisma', taqta' u tiddeċiedi din il-kawża b'urġenza;

2) Tiddikjara u tiddeċiedi illi bid-deċiżjoni datata 23 ta' Jannar 2020 il-Qorti tal-Familja kisret id-dritt fondamentali tar-rikorrenti taħt l-Artikolu 6 tal-Konvenzjoni Ewropea Dwar id-Drittijiet tal-Bniedem, u tal-Artikolu 39 tal-Kostituzzjoni ta' Malta, ossia d-dritt għal-smigħ xieraq u dan meta, mingħajr ma kien innotifikat b'talba kontra tiegħu jew wisq anqas ingħata l-opportunita' irrispondi għaliha hija ħadet deċiżjoni li ippreġudikat id-drittijiet tiegħu mingħajr ma tagħtu ċans illi jagħmel il-każ tiegħu.

3) Tiddikjara u tiddeċiedi illi d-deċiżjoni tagħha datata 23 ta' Jannar 2020, kienet deċiżjoni wkoll ultra petita u li l-Qorti kisret id-dritt għal smigħ xieraq taħt l-Artikolu 5 tal-Konvenzjoni Ewropea Dwar id-Drittijiet tal-Bniedem, u tal-Artikolu 39 tal-Kostituzzjoni ta' Malta flimkien mal-Artikolu 8 tal-Konvenzjoni Ewropea Dwar id-Drittijiet tal-Bniedem u l-Artikolu 32(ċ) tal-Kostituzzjoni ta' Malta.

4) Tiddikjara u tiddeċiedi li l-Qorti tal-Familja kisret id-dritt taħt l-Artikolu 8 tal-Konvenzjoni Ewropea Dwar id-Drittijiet tal-Bniedem u dana meta hija isseverat l-aċċess bejn il-missier u l-minuri u dan meta ma kien hemm l-ebda raġuni għalfejn kellu l-ħtieġa li jkun imwaqqaf tali aċċess.

5) Tiddikjara u tiddeċiedi li l-Qorti tal-Familja kisret id-dritt tal-Artikolu 6 tal-Konvenzjoni Ewropea Dwar id-Drittijiet tai-Bniedem u kif ukoll tal-Artikolu 8 tal-

Konvenzjoni Ewropea Dwar id-Drittijiet tal-Bniedem u dana meta hija għal sitt (6) ġimgħat sħaħ damet sabiex tiddeċiedi fuq rikors sabiex il-missier jkollu aċċess ma' bintu u dan meta hija ġurisprudenza stabbilita illi meta Qorti ċċaħħad l-aċċess, dan għandu jkun għall-iqsar perjodu possibbli.

6) Tiddikjara u tiddeċiedi illi permezz tad-deċiżjoni tagħha datata 23 ta' Jannar 2020 l-ewwel Onorabbli Qorti ħolqot żbilanċ fil-proċeduri, fis-sens, illi r-rikorrenti (intimat tal-kawża 114/2019) kien kostrett jaċċetta dak mitlub mill-Omm minn u dana stante li malli rat ir-rikors tal-omm attriċi (fil-Kawża 114/2019) il-Qorti kkastigat lil missier billi ċaħditlu l-aċċess u dan wara li lanqas biss tagħtu ċans jirrispondi għall-istess rikors tal-attriċi u ma saret l-ebda talba sabiex il-Qorti tiċħad l-aċċess mill-missier għall-minuri.

7) Fil-każ illi tilqa' waħda jew aktar mit-talbiet hawn suriferiti, tgħaddi biex tillikwida d-danni u tordna kumpens xieraq.

Rat ir-Risposta tal-Avukat tal-Istat li permezz tagħha eċċepixxa illi :

1. L-esponent iqis li t-talbiet tar-rikorrenti għandhom jiġu miċħuda *in toto* peress li huma nfondati fil-fatt u fid-dritt għaliex ma jeżisti l-ebda ksur tad-drittijiet fundamentali tal-bniedem u dan kif ser jiġi muri aħjar waqt it-trattazzjoni ta' din il-kawża;

2. Mhix il-funzjoni ta' din l-Onorabbli Qorti li ssir qorti ta' reviżjoni għal digrieti jew deċiżjonijiet meħuda minn qrati jew tribunali ordinarji li jmorru oltre d-disposizzjonijiet stretti tal-Kostituzzjoni u tal-Konvenzjoni Ewropea;

3. Fil-kamp tal-Qorti Ċivili (Sezzjoni Familja) wieħed irid jifhem in-natura straordinarja ta' ċertu ġeneru ta' kawżi, b'mod partikolari dawk li jirrigwardaw tfal minuri f'kawżi fejn il-ġenituri ma jibqgħux flimkien;

4. L-artikolu 47 tal-Kodiċi Ċivili jagħti s-setgħa lill-Qorti tal-Familja li tagħti dawk l-ordnijiet dwar min jieħu ħsieb it-tfal **kif jidhrilha xieraq** u l-liġi teżiġi li meta tkun qed tagħmel hekk, il-Qorti għandha tqis bħala l-iktar konsiderazzjoni importanti **l-ġid ta' 'l ulied**. Għalhekk l-ordnijiet kollha tal-Qorti ġew maħruġa wara li l-Imħallef qies iċ-ċirkostanzi tal-każ u wara li, **fid-diskrezzjoni u fl-għerf tiegħu ra x'inhu l-aħjar *għall-minuri* f'dak l-istadju**;

5. Sakemm ma jkunx hemm ftehim mod ieħor bejn il-partijiet, hija prassi li l-ġenitur li jingħata aċċess għat-tfal, imur hu għat-tfal u jwassalhom hu lura f'darhom. Wara kollox, dwar Malta qed nitkellmu u l-ebda ġenitur mhu qed jaqsam kilometri fuq kilometri ta' art biex imur min-naħa għall-oħra tal-pajjiż. Importanti li r-rikorrent iżomm il-perspettiva ta' Malta f'moħħu qabel ma jilmenta u jargumenta li m'għandux "obbligu li joqgħod jiġri ma' Malta kollha jwassal lill-minuri lura fejn l-omm

għoġobha li tmur tirrisjedi" (par.8). Fil-verita' huwa għandu obbligu li jmur u jwassal lura lil bintu kif miftiehem, u jekk ma hemmx post miftiehem, ifisser li huwa jrid imur u jerġa' jwassal lil bintu fejn qed toqgħod u mkien iżjed;

6. L-esponent b'dispjaċir jara li r-rikorrent qed jutilizza proċeduri tant speċjali u straordinarji sabiex iwaqqaf jew konvenjentement itawwal il-proċeduri quddiem il-Qorti tal-Familja bl-għajta li għax l-imħallef ma tahx żmien sabiex iwieġeb għal rikors, allura kisirlu d-dritt għal smigħ xieraq u li d-deċiżjoni tal-Qorti kienet *ultra petita*;

7. Ir-rikorrent jidher li qed jittanta jaqbad ma' kull tibna iżda din l-Onorabbli Qorti taf sewwa li sabiex id-dritt ta' smigħ xieraq jiġi ddikjarat li kien miksur, huwa xieraq li l-proċeduri jridu jiġu kkunsidrati b'mod sħiħ, kif ukoll li kull każ irid jiġi kkunsidrat b'mod separat minn oħrajn għaliex kull każ huwa differenti. F'dan il-każ jidher li r-rikorrent jippretendi li l-omm tmur tiġbor hi lit-tifla tagħhom fl-għassa sabiex ma jiħux triq sal-Baħrija. L-esponent jara li din l-Onorabbli Qorti m'għandhiex tiddaħħal bejn il-basla u qoxritha għaliex żgur li postha mhux hemm imma dmirha huwa li tixtarr każijiet li verament jirrigwardaw kwistjonijiet serji u mhux pika bejn koppja u kwistjonijiet li jxaqilbu serjament lejn il-frivolu u l-vessatorju;

8. Għalhekk, id-dritt għal smigħ xieraq jiġi eżaminat fil-kuntest tat-totalità tal-proċeduri u mhux fir-rigward ta' mument speċifiku; u kull każ għandu jiġi studjat skont il-fattispeċji tiegħu;

9. Xieraq li jiġi enfasizzat li l-Qorti fl-ebda mument ma waqqfet lir-rikorrenti milli jippreżenta rikorsi jew dokumenti oħra u għalhekk ir-rikorrenti ma jistax jilmenta li d-dritt għal smigħ xieraq ġie mittiefes.

10. Mill-fatti posti mir-rikorrenti, l-esponent jinnota li min-naħa tagħha l-Qorti mxiet strettament skont id-dettami tal-Kodiċi Ċivili, u aġixxiet dejjem fl-interess suprem tat-tfal minuri u wara li qieset bir-reqqa ċ-ċirkostanzi kollha tal-każ u għalhekk m'għandux jirriżulta ksur la tal-Artikolu 8 tal-Konvenzjoni u l-Artikolu 32(ċ) tal-Kostituzzjoni rigward id-dritt tar-rikorrenti ta' protezzjoni għar-rispett għall-ħajja familjari; u lanqas tal-Artikolu 6 tal-Konvenzjoni u l-Artikolu 39 tal-Kostituzzjoni li jirrigwardaw id-dritt tar-rikorrenti għal smigħ xieraq;

11. Salv eċċezzjonijiet ulterjuri.

Rat ir-Risposta ta' Glorianne Zammit Saliba Toledo li permezz tagħha eċċepiet illi :

1. Preliminarjament jingħad illi l-esponenti m'hijiex il-leġittimu kontradittur u dana stante li hija qatt ma tista' tirrispondi u/jew tinstab responsabbli għal-leżjoni ta' drittijiet tar-rikorrenti;

2. Mingħajr preġudizzju għas-suespost u dwar il-mertu jingħad illi t-talbiet tar-rikorrent mhumiex fondati fil-fatt u fid-dritt u dana kif ser jirriżulta mis-smigħ u trattazzjoni tal-kawża;

3. Ir-rikorrenti qiegħed sfaċċatament jittanta jabbuża minn dawn il-proċeduri straordinarji u solenni u juża l-istess bħala forma t'appell minn digrieti li ingħataw mill-Qorti tal-Familja li kienet propju hi li kellha l-opportunita` tevalwa l-komportament u l-aġir tal-partijiet, u għexet l-iter tal-proċeduri quddiemha. L-irwol ta' din l-Onorabbli Qorti mhuwiex li tipprovdi funzjoni ta' reviżjoni ta' digrieti mogħtija mill-Onorabbli Qorti tal-Familja: dan huwa dak li qed jattenta li jagħmel ir-rikorrent permezz tal-proċeduri odjerni.

Fatti u mertu

4. L-Onorabbli tal-Qorti tal-Familja fl-udjenza tat-23 ta' Jannar 2020 issospendiet l-aċċess tar-rikorrent versu bintu fid-dawl tas-segwenti fatti:

- Fis-sena 2020, il-minuri Hope kien għad kellha biss sentejn.

- Fl-istadju bikri tal-proċeduri, l-Onorabbli Qorti tal-Familja ordnat illi r-residenza tal-Minuri tkun mal-Omm.

- F'dan il-perjodu, l-aċċess tal-Missier għall-Minuri bintu kien kull nhar ta' Tlieta, Ħamis, Sibt u Ħadd bejn l-4.00pm u s-7.00pm.

- Li kien qed jiġri huwa li r-rikorrent filwaqt li jiġbor lill-minuri mir-residenza tal-Omm fil-bidu tal-aċċess huwa kien qiegħed jonqos illi jirritornaha fit-tmiem l-aċċess fl-istess residenza. Ir-rikorrent kien jgħid lill-esponenti li huwa għajjien fis-7.00pm u li hija kellha tmur tiġbor lill-Minuri għaliex jekk kien se jkun involut f'xi inċident tat-traffiku bil-Minuri, kienet se tkun responsabilta' tagħha.

- Fid-19 ta' Novembru 2021, ir-rikorrent reġa' uża l-istess tatika, iżda din id-darba l-esponenti waqfitlu. Minflok ma irritorna lill-Minuri għand l-Omm, kif wara kollox huwa kien obbligat li jagħmel bid-digriet tal-11 ta' Marzu 2019, li permezz tiegħu l-aċċess tiegħu kif hawn spjegat ġie stabbilit, huwa ħa lill-Minuri fl-għassa tal-Pulizija, sabiex l-Omm tiġbor lill-bintha mill-għassa.

- Sabiex l-Omm tevita dawn l-inċidenti li ma jagħmlu l-ebda ġid, partikolarment lill-minuri binthom, hija intavolat ir-rikors tagħha tal-20 ta' Novembru 2019, sabiex ikun hemm ordni ċara u inkwovika illi l-Missier għandu l-obligu li jiġbor lill-Minuri fil-bidu tal-aċċess mir-residenza tal-Omm u jirritornaha lura għand l-Omm fi tmiem l-aċċess fir-residenza tagħha.

- Ir-rikorrent għażel li ma jattendiex għal żewġ udjenzi konsekuttivi quddiem l-Onorabbli Qorti tal-Familja, senjatament l-udjenza ta' 23.01.2020 u dik preċedenti tat-8 ta' Novembru, 2019.

5. Fid-dawl ta' dan kollu, l-Onorabbli Qorti tal-Familja fl-udejnza tat-23 ta' Jannar 2020 issospendiet l-aċċess tal-Missier għall-minuri.

6. Kien ir-rikorrenti nnifsu illi għażel li ma jkunx preżenti għal tali seduti, u għalhekk ġialadarba l-Onorabbli Qorti tal-Familja ddeċidiet li tissponedi l-aċċess tiegħu għall-minuri fid-dawl taċ-ċirkostanzi hawn fuq spjegati, ma jistax ir-rikorrent jilmenta li huwa ma kellux smigħ xieraq ġialadarba huwa għażel li ma jkunx preżenti għall-udjenza tal-Qorti. Ir-rikorrenti ma provda l-ebda ġustifikazzjoni għall-assenza tiegħu, partikolarment, meta wieħed jikkonsidra x'kien qed jiġri kull darba li huwa jeżerċita aċċess għal bintu.

7. Jiġi rilevat illi l-esponenti, biddlet ir-residenza tagħha **darbtejn biss** wara li hija telqet mid-dar matrimonjali, bl-għarfien tar-rikorrent, u dana billi fil-bidu hija bdiet tirrisjedi fir-residenza tal-ġenituri tagħha fir-Rabat, u sussegwentement, hija bdiet tirrisjedi fir-residenza tagħha fil-Baħrija. L-esponenti għadha tgħix f'din ir-residenza tal-Baħrija sal-lum. L-impressjoni li jrid jgħati r-rikorrenti li qiesu huwa ma kienx jaf fejn irrid jirritorna l-Minuri fi tmiem l-aċċess, **mhijiex leali mal-fatti** peress li l-esponenti biddlet ir-residenza tagħha darbtejn, u r-rikorrent dejjem kien informat dwar dan; biss biss kien huwa li jiġbor lill-Minuri bintu fil-bidu tal-aċċess, u għalhekk, f'nuqqas ta' ftehim xorta oħra, il-Missier għandu obbligu bħala l-persuna li qed jerżerċita aċċess sabiex jirritorna lura lil bintu fir-residenza tagħha fi tmiem l-aċċess.

8. Jiġi sottolinjat illi kienet l-esponenti stess illi informat lir-rikorrent stess permezz ta' messaġġ, propju eżatt wara li s-seduta kienet spiċċat, illi l-Onorabbli Qorti kienet issospendiet l-aċċess tiegħu għall-minuri binthom. Dan juri kemm l-esponenti dejjem għamlet minn kollox sabiex iżomm relazzjoni tajba bejn r-rikorrenti u l-minuri, minkejja d-diversi inċidenti li inqalgħu u għadhom jinqalgħu sal-lum, minħabba l-karattru abbusiv u diffiċċli tar-rikorrent.

9. Irrid jingħad ukoll illi l-esponenti wara d-digriet tal-5 ta' Marzu 2020 għamlet xhur sħaħ twassal lill-Minuri għand ir-rikorrent fil-bidu tal-aċċess u terġa' tiġbor lill-Minuri mingħandu fi tmiem l-aċċess, minkejja l-ordni ċara tal-Onor. Qorti u l-fatt li r-rikorrent ikometta fir-rikors tiegħu tat-23 ta' Jannar 2020 li huwa kien se jiġbor u jirritorna lill-minuri fil-bidu u fit-tmiem tal-aċċess, u dana sabiex tevita kemm jista' jkun li jinqalgħu inċidenti bħal meta l-minuri ittieħdet mir-rikorrenti fl-għassa tal-Pulizija jew bħal meta l-minuri ġiet ritornata ħafna wara li l-ħin tal-aċċess ikun intemm.

10. Għalkemm ir-rikorrenti qed jipprova jpenġi stampa tiegħu nnifisu bħala xi vittma tas-sistema, għandu jiġi ribadit illi l-vittmi f'dan kollu huma l-esponenti u fuq kollox il-bint minuri. Jiġi rilevat, illi l-Onorabbli Qorti tal-Familja permezz ta' digriet datat it-13 ta' April 2022, appuntat lill-*Clincal Psychologist* Dr. Veronica Ellul Federici sabiex taħdem mill-qrib mal-Minuri peress li minkejja li l-partijiet ilhom għaddejjin bil-proċeduri għall-separazzjoni personali sa mis-sena 2019 l-aċċess tal-Minuri, senjatament il-*pick ups* mir-rikorrent, għadhom ikunu dominati minn inċidenti quddiem l-istess Minuri.

<u>L-Interess Suprem tal-Minuri</u>

11. Dwar l-ilment tar-rikorrent li huwa ma ingħatax smigħ xieraq, li l-Onorobbli Qorti tal-Familja iddekretat *ultra petita*, u li r-rikorrent sofra ksur tad-drittijiet tiegħu kif sanċit taħt l-Artikolu 8 tal-Kovenzjoni Ewropea, issir referenza għall-kawża fl-ismijiet **Carmelo Mizzi v Mary sive Moira Mizzi** deċiża mill-Onorabbli Qorti tal-Familja, nhar it-30 ta' Ġunju 2015, fejn il-Qorti tenniet hekk: "Fi proċeduri ġudizzjarji li jinċidu fuq id-drittijiet ta' minuri, il-Qrati tagħna għandhom setgħat pjuttost wiesgħa u flessibbli sabiex iħarsu bl-aħjar mezz possibbli d-drittijiet tal-persuni taħt l-eta' maġġuri. Dan naturalment in omaġġ għall-prinċipju kardinali illi l-persuni l-aktar vulnerabbli fis-soċjeta' għandhom jirċevu l-akbar protezzjoni possibbli mill-organi kollha tal-istat." F'dik l-istanza l-Qorti kompliet hekk: "Meta si tratta ta' drittijiet tal-minuri vis-à-vis d-drittijiet tal-ġenituri l-Qorti hija fid-dover li tqis dejjem dak li hu fl-aħjar interess tal-minuri u dan peress li fil-maġġor parti tal-każijiet li jitressqu għad-deċizzjonijiet tal-Qorti tal-Familja, kull deċizzjoni immankabilment tħalli effett duratur fuq il-ħajja tal-minuri u fuq il-ħajja ta' dawk ta' madwar il-minuri."

12. Fl-imsemmija sentenza ssir referenza wkoll għall-Artikolu 149 tal-Kap. 16 tal-Liġijiet ta' Malta, li jtenn "B'dak kollu li jinsab f'kull disposizzjoni oħra ta' dan il-Kodiċi, il-qorti tista', jekk tiġi murija raġuni tajba, tagħti dawk l-ordnijiet dwar il-persuna jew il-proprjeta ta' persuna li tkun taħt l-etaċ kif jidhrilha xieraq fl-aħjar interessi tat-tifel." L-imsemmi artikolu huwa simili għall-Artikolu 3 tal-Konvenzjoni tan-Nazzjonijiet Uniti dwar id-Drittijiet tat-Tfal;

13. Il-ġurisprudenza nostrana hija ċara u kostanti f'dak li jirrigwarda l-aħjar interess tal-minuri. Effettivament anke fil-kawża fl-ismijiet, **L-Avukat Dottor Stephen Thake nomine et vs Joseph Portelli** deċiża mill-Onorabbli Qorti ta' l-Appell fl-4 ta' Novembru, 1994 intqal illi f'ċerta każijiet il-Qorti tista' anke toħroġ barra mit-termini li jimpurtawlha l-partijiet fl-att taċ-ċitazzjoni u fit-talbiet tagħhom jekk l-interessi tal-minuri hekk jeħtieġu. F'sentenza aktar reċenti tal-Qorti tal-Appell fl-ismijiet **Maria Rosaria Micallef vs Alfred Micallef** mogħtija fit-18 ta' Ġunju 2007 intqal hekk: "Prinċipju ieħor ben not fil-liġi tal-familja huwa li l-ġenituri huma obbligati li jaġixxu dejjem fl-aħjar interess ta' wliedhom. Huwa dejjem obbligu tal-Qorti li fil-provvedimenti li tagħti tipprova tikseb għal ulied ……… dak li jkun ta' l-aqwa utilita` u ta' vantaġġ għall-istess ulied. L-Artikolu 47 u 56 ta' l-istess Kodiċi jaċċennaw għal dan l-obbligu tal-Qorti - sija pure fil-kunċett tal-kura u kustodja - li l-konsiderazzjoni ewlenija tal-Qorti għandha tkun il-ġid ta' 'l ulied."

14. Anke din l-Onorabbli Qorti kif diversment preseduta fil-kawża fl-ismijiet, **Lanouar Bounab pro et noe vs Avukat Ġenerali et** dik l-Onorabbli Qorti kienet iddikjarat illi: "Ma hemmx dubju li f'ċerti każijiet fejn ikun hemm kunflitt ta' interess bejn id-drittijiet tal-ġenituri u l-interessi tat-tfal, l-interessi ta' dawn tal-aħħar għandhom jipprevalu."

15. Għalhekk u tenut kont taċ-ċirkostanzi partikolari tal-każ odjern, l-esponenti topponi għat-talbiet kollha mressqa mir-rikorrent;

16. Finalment l-esponenti topponi għall-ispejjeż tal-proċeduri odjerni.

Rat l-atti tal-kawża.

Rat in-noti ta' sottomissjonijiet tal-partijiet.

Għaddejja kawża għal separazzjoni personali bejn il-konjuġi Zammit Toledo quddiem il-Qorti tal-Familja.

B'digriet tal-11 ta' Marzu 2019 il-missier ingħata l-aċċess għal bintu.

Fis-seduta tat-8 ta' Novembru, il-missier ma deherx.

F'okkażjoni minnhom l-omm irrappurtat lill-pulizija li l-missier ma ħadilhiex it-tifla lura fi tmiem il-ħin tal-aċċess u allura hu ħadha l-għassa tal-pulizija.

Minħabba dan l-inċident, l-omm ippreżentat rikors fl-20 ta' Novembru 2019 li fih allegat li l-missier ried jivvittimizza l-omm billi jieħu t-tarbija fl-għassa tal-pulizija minflok id-dar tal-omm.

Fis-seduta tat-23 ta' Jannar 2020 il-missier reġa' ma kienx preżenti. U ma kienx għadu ġie notifikat bir-rikors tal-20 ta' Novembru 2019. Il-Qorti, fl-istess seduta, irreġistrat li l-missier kien għadu mhux notifikat bir-rikors tal-attriċi; li

kien naqas li jkun preżenti kemm fis-seduta preċedenti u dik ta' dakinhar, u għalhekk issospendiet l-aċċess tal-minuri – bla ma ntalab li jsir hekk mill-omm. Dakinhar stess il-missier ippreżenta rikors b'urġenza; skuża ruħu ta' kull nuqqas li seta' kkommetta, u talab ir-revoka *contrario imperio.* Sussegwentement il-Qorti awtorizzat ir-risposta, li ġiet ippreżentata fis-17 ta' Frar 2020 u laqgħet it-talba fil-5 ta' Marzu 2020.

L-ilment tar-rikorrent hu li nkisirlu d-dritt ta' smigħ xieraq (Art 6 tal-Konvenzjoni u Art. 39 tal-Kostituzzjoni) id-dritt għar-rispett għall-ħajja privata u tal-familja (Art. 8 tal-Konvenzjoni u Art. 32(ċ) tal-Kostituzzjoni) meta bla ma ġie notifikat il-Qorti tal-Familja ddeċidiet **b'digriet tat-23 ta' Jannar 2020** li tissospendilu l-aċċess għal bintu minorenni, liema deċiżjoni damet fis-seħħ għal sitt ġimgħat.

Fl-ewwel lok, sewwa qalet l-abbli avukat fl-uffiċċju tal-Avukat tal-Istat li skont l-Art. 46(1) tal-Kostituzzjoni, l-Art. 32 mhuwiex wieħed minn dawk l-artikli li jagħtu dritt t'azzjoni quddiem Qorti b'setgħat kostituzzjonali.[1] Sewwa qalet ukoll li l-Art. 39(1) japplika għal proċeduri kriminali u li allura r-rikorrent messu rrefera speċifikament għall-Art. 39(2).

Tassew li l-Qorti tal-Familja ddeċidiet mingħajr ma l-missier kien innotifikat bir-rikors ta' martu, u mingħajr ma martu għamlet talba għas-sospensjoni tal-aċċess. Dan iżda m'għamlitux b'xi traskuraġni, żball, jew biex tgħaffeġ ras il-missier. Għamlitu wara li qieset iċ-ċirkostanzi tal-każ – appuntu n-nuqqas ta' notifika u l-assenza tal-missier minn żewġ seduti konsekuttivi – u fl-interess

[1] X v. L-Avukat Ġenerali u l-Kummissarju tal-Pulizija 16.07.2019.

suprem tat-tarbija. Fejn ikunu nvoluti l-minorenni, l-interess tagħhom huwa suprem u l-Qorti tal-Familja, l-ewwel li tara hu l-interess tagħhom u mhux tal-ġenituri tagħhom.

Il-Qorti tinnota li l-attur, minkejja l-assenza tiegħu, u minkejja li rnexxielu ma jiġix notifikat bir-rikors ta' martu, mill-ewwel sar jaf – u wieġeb - għad-digriet tal-Qorti. U li wieġeb mingħajr m'ammetta li naqas. Kif ukoll li jippretendi li meta jingħata l-aċċess, ma jiġborx it-tarbija u jeħodha lura għand ommha hu sempliċiment biex ma jagħmilx sforz u jaħli ftit ħin isuq.

Il-Qorti ma tarax li l-Qorti tal-Familja żbaljat b'xi mod jew ieħor, u wisq inqas li kisret xi jedd fundamentali tal-missier jew ta' bintu. Is-sitwazzjoni ġabha l-missier b'idejh bl-assenza tiegħu mis-seduti quddiem il-Qorti: *imputet sibi.* Il-Qorti semgħatu u laqgħet it-talba tiegħu. Id-dewmien ta' sitt ġimgħat mhux xi ħaġa straordinarja, anke tenut kont li l-Qorti riedet tieħu konjizzjoni tar-risposta tal-omm. Għalhekk, il-missier messu jgħid: *mea culpa.*

Din il-Qorti tqis li din il-kawża hija waħda altament frivola u vessatorja. Kawżi bħal dawn m'għandhomx isiru. Proċeduri kostituzzjonali huma eċċezzjonali u għandhom jintużaw bil-għaqal meta tassew ikun hemm bżonnhom. Dan l-aħħar saret moda li kull min ifettillu jiftaħ kawża "kostituzzjonali", b'detriment għal kawżi li jkunu tassew meritevoli.

Decide:

Għal dawn il-motivi tiċħad it-talbiet tar-rikorrent.

Spejjeż a kariku tal-istess rikorrent.

Moqrija.

ONOR. IMĦALLEF

GRAZIO MERCIECA